

Бесіда

ZARZAD GLOWNY
STOWARZYSZENIA LEMKOW

* * *

ГОЛОВНИЙ ЗАРЯД
СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

ЛЕМКІВСЬКІЙ ТРИМІСЯЧНИК * РІК ВИДАНЯ IV * Нр 2 (11) 1992 * КРЕНИЦЯ

НАЧАЛЬНА СПРАВА - КОДЫФІКУВАТИ ЯЗЫК

Од парох років, з меньшом і більшом інтенсивністю, ведены сут роботы здужаючи до кодыфікації лемківського язька. Ефекты на днес сут - думан - адекватны до сил, як і можливосты часовых той жменькы люди, які трудят ся суспільні, поза своїма професійныма і домашніма обовязками; адекватны до їх емоційного зааггажуваня, почутя народного обовязку.

(продолжыня на сторони 6)

З ЗАГРАНИЦІ - В СЕБЕ

Сонечна погода, якбы на зановліня, оповивала тисячы люди якы прихали взяти участ в ХХХ Фестивали Культуры і Спорту в Меджелабірцях на Словації.

Головний програм фестивалу выполнили співы, музыка і танці. Як меньше традиційны формы русиньской "матеріальной" культуры, мож было обзірті одважных панів выскакуючы на легкопадах зо стародавних европлянів. А поза тым... спокійні зісти, выпити, приснаглявити на сонци і, при капинці шеста... лишты старопаненство, або лівний кавалірській стан.

*

Для мене, як Американкы русиньского походжыня, головном атракціон фестивалу была участ в ним "Славян" з Пітсбурга. Присутність того 50-особового ансамблю становила першу

(продолж.на стор.11)

ПО УСТЮ, КУНКОВІЯ І ЛІГНИЦІ - НАУКА ЛЕМКІВСКОГО В КРЕНИЦІ

По 52 роках перерыв, минулої осени розпочато в декотрых школах науку лемківського язька. Што-правда в меджечасі, особливі в останнім десятиліті, ту і там, в різних формах, старали мыся дати молодшым од себе пригоршы знань в тія матеріи, але были то занятя од припадку до припадку, і завсе ведены підпільні. Мал ем колиси шеста чути, будууче для нас, професорске тверджыня, же кед бы 50-мільионовий, високо розвинений французкій нарід розселити помедже мільярдových Китайців, лишты без одной своей книжкы - за пил столітя лем брак жаб повідчал бы о генетичній их там бытности.

(продолж.на стор.7)

З ВРОЦЛАВСКОГО ЗОО ВТЮК ЛЕВ ?

Той відомосты не подала жадна агенция. Не спомнули о тым ани Гуцвінськы в своїм щосуботнім програмі. Та гыр народом иде: тот виділ лева в Кракові, як перед Ягайлоньскым Університетом нахал огоньом, тантот го чул рычачого перед

(продолж.на стор.2)

М.КОВАЧ

МЫ ВОДА

Мы вода
з бездны віків
на поверхніст землі
выядрена.

Мы хнара
жыва і сива
на блуканя вічне
засуджена.

Мы ріка
котра берегм
в часах встеклости
герушыг.

Мы илака
котру сонечко
на чуджым поли
осушат.

Джерельце
котре спрагненым
водом студеном
жажду гатит.

Мы роса
што вночы сяде
а без ден зас ся
деси стратит.

Новини – не новини
не лем з Лемковини

● Той ярі, на Закарпатю, зачали виходити русиньскы газеты: "Вісник Потисся" – в Хусті і "Подкарпатська Русь" – в Ужгороді.

● 8-9 мая, в Свиднику Русиньска Оброда, разом з Міністерством Культуры СР і Словацком Академіон Наук, організувала наукову конференцію п.н. "Разом через історію". СЛ репрезентували: В. Грабан, П. Трохановскій і, гостинні, С. Михалцяк – з ЗСА.

● 11-14 мая вступил в Меджелабірцях, Свиднику і Пряшіві Рускій Народний Театр з Нового Саду – з драмом Д. Папаргая "Агафія, старого попа дівка" (Среж, Я. Сисак – ТАД). Была то велика культурна подія на Пряшівщині.

● 20-21 червця проведено в Змідрановія народне свято "Од Русаль до Яна". Ініціатором той новой на Лемковині імпрезы є Ф. Гоч – опікун Музею Ленківской Культуры.

● 19-21 червця, в Руськым Керестурі (Югославія) проходил XXXI Фестиваль Культуры "Червена Ружа". Як за все – найбільше радости принесли, в свої недільны програми, наймолодшы Русинчата.

● 12 липця, на Горі Явір – найважнійшым місци нашого церковного жытя, зобрало ся велике число вірных з обох стран Бесіда. Богослужбно проводил Й. Преосвященство Адам – Епископ Перемьшльскій і Новосандецкій.

З ВРОЦЛАВСКОГО ЗОО ВТЮК ЛЕВ ?

(Спродолжыня зо стор.1)

Шлескым Університетом в Катовицях, оный власныма очами го провадил од люблінского занку аж гу самону КУЛЬ-ови. Іщынчий – кильне ся на всякы цінности – виділ го лежачого на тротуарі, перед Міністерством Культуры і Штуку, виділ задыжачого (не дивоты, по перебыту такых одлеглости), з піном коло пьска. І ту, змучения, не го ден в слабости своій скривдити ани муранькы, старал ся іщы порькувати. Выглядало то, подібнo, жалісні. Бо, было – не было, всеж то лев – цар звірів. Лем звірів, але – цар.

Выврал ся з кліткы, підышли му просторы середньо-східноєвропейска вільниця (был і перед сідбом Гельсинского Комітету). І не было бы в тым дивоты, бо звір особливі лев, любит вільницю – кебы... Акуратні – левы шуспул в ліс, за сернами, зайцями, а раз уж сподал собі місто – кебы рычал перед насарянями, розбивал склеповы вітрины на видок шынкы і кобасы. А ту, шпас, лев перед сенатаны університетів, найвыжшкы культурных установ – што за особливист зоологічна?

З тым звиданьом мы звернули ся до підрядного працівника (Гуцвиньскы были в розьіздах) вроцлавского зоо. Отринали мы одповід такою задоволяючу. А справа має ся так:

Правдом є, же лев был колісн в вроцлавскым зоо, але неправдом є, же одтанале втюк.

Пустили го вільно, за заслуги, як – штоправда – зманеруваного, але нешкодливого. Нич трафил до зоо, был звірином цирковом, його номер на арені выпадал завсе перед кльовном, котрого пантоніма мала політничий выввук. Зас, іщы перед цирком, тресуванія был деси аж в Баваріи, на вільным повітрі, коло якогого університету. І так му гвошло в кров – любит трактувати жытя "на шпан", быти в центрі за інтересуванія, передовыткым, высокым сфер.

Має тіж особливі звьк, коли ходит о особисту гігену. Дає ся часто підстригати коротко, "на іжа", якбы хтіл вказати, же натура не дала му гривы; конкретні – ігнорує выразні свій гатунок, середовиско з котрого вышол, а радше іщы його звькы – назвийме то в категориях людэжкы – традиції, давны каноны. То так, якбы мы – дайме нато – признаючы ся до того же зме Лемкы і бесідуючы нибы по своіюму – ужывали, заміст канонічного "лем", "лиш лише". Глупаве то, ні? Преці ніхто не возне лема за лося, хоцьбы не знам в якьк октавах рычал, двокріслнькы, трикріслнькы. Найвыжше подумат же му гекіталі вытяти.

Конец о леві. Дахто подумат – втюк та втюк – чом о ним писати?

Штож, наме демократію! Вільно йому перед університетом рычати – вільно і мі писати.

ЦІЛІ І РЕЗУЛЬТАТИ СТРИЧІ РУСИНІВ НА ПЕРШЫМ СВІТОВЫМ КОНГРЕСІ

Імена нашого не узнавалі. Культуру нам абдэралі і зневажалі. Історыю нам розторгувалі. Матір нам хтілі подоптаці. Хтілі нас стертуці.

Порок забыця зачал прыкрываці нас Русинів. Під тым порохом, як антыж, наша народова вартіст лен росла. Шдали мы часу історіі, кед розторгнєне адміністраційну і ідеольогічну паучьну. Муслі мы выйці на світло дня і вказати світу свою, іщыжыву скарбніцу.

Зышли мы ся, прэдставітелі Русинів з Украіны, з той нашой душы – матері, Підкарпатской Руси, з Чехо-Словаціі, Польчы, Югославіі, ЗША і Канады. Зышли мы ся на Першы Світовы Конгрес Русинів до Меджелаборец 23-24 нарця 1991 рока. Тот конгрес зас абьєднал голосы Русинів. Абьєднал нашы голосы як загальнорускія зьїзд амеріканьскы Русинів 1918 рока. Так як стрічы Русинів на матері – землі, в Карпатах, кед ся формувала геополітычна мапа Европы по Першы Світовы Віяні.

Першы Світовы Конгрес Русинів проголосіл вышгкым народам світа же Русины іщы не вымерлі, проголосіл, же мы, Русины, хцєне быці частю богацтва нрлілюбівьк і свобідньк народів. Свою народову культуру офіруєне до вінця культуры людэтва. Прагнєне быці актывныма участнїканы свайого часу і будучности. Узнаєне і шануєне кождий нарід. Прагнєне жебы і другы народы нас, Русинів, мали за добрых сусідів і партнєрів.

Конгрес Русинів дал нам новы сілы і самодовіря. Більше зме не розбіты, лішєны кождий самону собі. Не можут нас розділювати державны граніці, хоц іх узнаєне. Не може діліти нас віра, хоц належєне до ріжньк церковньк організмів. Захованє толєранцію однісі кождой конфєсі. Протів зме народовой дскрїнаціі.

Зобовязаны мы єднати свої сілы для єdney цілі; шьрїти русиньскє імя і русиньску культуру, розвївати свїя іязьк во вышгкы варьантах, плєкати свою русиньску традицію і не забывати о заслужєньк велїканах русиньской прєшлости.

Здобылі мы нову надію, же свобідній русиньскїя нарід дожє культурного і еконічїного розвїтїя. Єднают нас цілі. Зато, Русины, выгужєне вышгкы свої сілы в культурній і артьєтньїй творчости, науці, еконічньк дїяньк. Нашы кадры нати будут інформациійный звязок з державньма і світовьма інстїтуціями. На дорозі до крашвой будучности Русинан будут до поночы народы дємократіі і толєранціі, нового світа і новой єры гуманізму.

ІНТЕРРЕГІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ
ПЕРШОГО СВІТОВОГО КОНГРЕСУ РУСИНІВ

Лист до редакціі

До відомости нашой редакціі, і з просьбон о выкорьстаня, надіслала Ленкыня(персоналія зна-ны редакціі) понижный полемічньїй допис. Публикуєне го, дакус скорочєно, і на будучність просїме – підпїсуйте ся не псевдонїмамы, бо не будєне понїцати полемікы, навет так інтелігентной, не напастливой як тотя:

Шановна Редакція
"Карпатской Русь"
Дорогы Ленкы !

Дост пізно дістала ся мі до рук "Карпатская Русь" з 1-го лото-го 1991р. – ч.5. Одношу ся з велїком пошанон до Вашой газєты, люблю єя чьтати. Але не зо вышгкыма дописуватєлямы могу ся згодити.

(...) Чьтаючы тото, што напісал до Вас Пан Михайло Дзїндзєво, што сі ся в моім серці збунтувало і, хоц жадна з мене профєсіоналістка, постановїлам до Вас на писати. Жебы не быці голословон, приключї слова П.Михайла. Написали Они в <Привїтаню учаснїкам <Лєнкївской Ватры> в Ждыні> красны слова – "...Шануєне ся любнє ся, весєльнє ся" Прїємні чуці, што хотїл бы П.Михайло <побєсїдувати з Вами нашом нїлом лєнкївском бєсїдон> Але дальше уж пішут – "...народна солїдарнїст не позвалят нї замовчати. Дорогы Братя Лєнкы зо Стоварїшыня Лєнкїв з Пїгнїці і Крєнїці. Што Вы робїтє? Опамьтаетєся. Не дїльтє ся, (продолж. на стор.5)

* ОНИ * О НАС * ЗА НАС * ПРО НАС * ПРЕД НАМИ * З НАМИ * ПО НАС * ОНИ *

МИХАЙЛО КОВАЧ

БЕСІДО МОЯ

Бесідо моя худобенька, непризнана,
худобна так як були худобні вівціове наші
што тя як зрінку ока svojого стерегли
докля степом тым безкраім за хлібом блукали...
О тебе ся гнеска внукачвнуків звідують
же кону служыш, за чым стоїш,
кед тилі бесіды красны на світі існують,
велькы бесіды, до котрых ся такы як ты,
як потічки до рік вливают...
"Природны права", вчат мудры внуки родичів,
"знае бо: велькы рыбы меншы гытают!"

Товды як хлоп голодний за танір поливки
продати тя не хтіл, - прикро было,
адже голодны жолудки очи не мают...
А тєраз, кед тоты жолудки сыты,
внучата голодного хлопця,
тебе, бесідо моя, на ярнаку
як корыго старе, одтырати жадают...
Продати як сумліня, хоц тыникону не на дразі,
хоц твое просте слово і тєраз піл світа вяже.

Та кед так, подне, старенька по світу,
через просторы часу до прешлости...
На загрітій пісок Солуна сядне,
за нуры святогорскы кукунийне,
титлы в збаршнілж книжкач прочытайне,
славы ся твоей старой здогадайне...
Зеренця твої, бесідо моя худобенька,
позбераныица на піску старой Еллады,
на ночарах назурскыж, в лісах Верховины,
по толоках Татар високож позбераны
з піску Паноньского моря выгребаны,
гєв, ту, в тобі скрыгь, захованы...
Подне, старенька, в дорогу, піше, поналы,
подорожувати так як наші стары подорожували.
Од Адриятж до Мурманьска, та дальше, дальше,
через лісы, тайгы, добрі і рікы,
через сніжыжка безкраі, гірскы ручаї,
з людны добрына ся стрітне,
о тым што минуло спонийне,
о вязах што нас вязнили,
і стихиях што нас по світі гнали, -
будеш виділа, притулят, облапят, познают,
бо, видиш, братя ся розходят, але не забывають...

Виділа будеш, бесідо моя нила старенька,
же мыищывельно ножене,
серце што нас родило,
серце што нас вьховало,
серця што нас розуміло,
серця што нас любили,
до ведна з любовію повяжене...

Михайло Ковач

Еден з найвщдатній-
шк творців літературы
Руснаків Югославії.

Вродил ся 27 жолтня
1909 рока, в місточку
Шід. Як писатель вьсту-
пил першыраз в "Рускых
новинах" 1927 р. з опо-
віданьом "Атаманів сын"
але самодільну книжку -
збірку верши "Мія світ"
выдал аж в "элатны рус-
нацкы часі", 1964 рока.
Од товды уж, як грибы по
дощы, зачали публикува-
ти ся в самодільных вы-
данях його вершы, опові-
даня, повісти. Остатньо
в 1969 р. выдал обшырну
поетычну збірку "Я дуб
червоточни", з якою мы і
выбрали тоту прекрасну
пісню "Бесідо моя".

Одтамале, зо вступно-
го слова гу тому видано
пера выдатного літера-
турознавця Юліяна Тама-
ша, взяли мы і єдны при-
горщы о снілі Ковачового
поетычного духа:

*Пред нами гнеска Ко-
вачів centurion, котрым
одзначане 80-ту річницю
народжыня поеты. Наголо-
вок його - "Я дуб черво-
точни" - взятый з вель-
кого Ковачового верша.
Мы перезріли: не точыт
го черв. Зелєніют ся ко-
нарї дуба, а жолудя мы
во своїх серцяч розно-
симе світом. Загучыт, а
кед мя ухо і серце не
зводят, уж гучыт русин-
скія дубовия ліс.*

Світ наш на пардок-
сах стоїт. Хто зна - ци
не пророчым передчутым
была вандрівка тисячи з
нас на Бачванскій степ,
перед чверт тисячом ро-
ків? Жебы в час апока-
ліпсы прокорнити духово
край вівців. (м)

Я дуб червоточний

Я дуб червоточний,
котрого хто зна хто
і хто зна коли
ту на тій глухій горі
посадил
жебн ся на сонці
сушыл,
з кнар воду пил,
з вітром правувал
і вадил.

Я дуб червоточний,
котрого гнеска-зараи
хто зна хто
і хто зна коли
з пняка мойого,
пилон часу зубатого,
при самій землі зріже,
главу немудру,
враз з тілом

спорохнілым,
гу лону теплону
натері землі зближт.

Я не знам
хто зо строна
конарі ноі суку
обрубувал буде
і ківко зо строна того
спорохнілого годни
для добра жывьк
скіснувати люде.

Але вірю же хоц лен
еден хосен
буде з того мойого
долгорічного
тваряня і труду.

Буде то оген
од тьк конарів
на котрым люде,
кед зина стисне,
здеревянілы руки,
а, хто зна,
може і серця свої
огривати будут.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦИИ

(продолж. зо ст. 3)

*еднайте ся. Ідте в парі
зо вшыткыма Ленками на
цільм Свѣті...*" і дальше
—"...хто нам другом, хто
врагом" - припоминате
слова Івана Русенка.

Пане Михайло! Ленки
зо Стоваришньа опамята-
ли ся уж давно. Найліп-
ший на то довід, што Сто-
варишньа дят, оно ест
в Народі і з Народом.
Так, в Народі, котрий уж
знає, хто ну врагом, хто
другом, котрий знає свою
ціль і не позволят весті
ся на мотузку. І знає
тото медже інчыма з на-
уку зачитуваного през
Вас Русенка.

І уж іде Стоваришньа
зо вшыткыма Ленками на
цільм Свѣті. То власні
Стоваришньа ест членом
Свѣтової Русиньской Ор-
ганізації, то Стоваришньа
еднат ся зо Свѣтом
Лемків.

Діяльніст Стоваришньа
узнаете за якісы элы
проповіданя. Не знам в
чым Вы видите тото зло.
На мою думку выглядат
то так, же уж само існу-
ваня Стоваришньа то для
Вас як червена плахта
на едно зо звірят. (...)

Повідате - "не діль-
те ся". То не Стоваришньа
ся ділит. Самы факты
тому перечат, хоцбыдаты
покликаня лемківських ор-
ганізацій в Польщы. Обь-
еднаня Лемків рік піз-
нійше зачало свою діяль-
ніст. І думам, же добрі
о тым знате, лем "наро-
дова солідарніст", в тым
припадку певно українсь-
ска, Ван не дає спокою.

Так, спокою, бо Ваши дум-
кы, які Вы перенесли на
папір, самы о тым бесі-
дуот. Раз лемківска то
нута, раз українська,
брак в них ясной орієн-

таці. І то правда П. Ми-
хайле, же "може тепер ж
найвыжший час мати свія
розум і не давати ся ко-
муси на мотузку весті..."

(...) То ци Ленки мо-
жут чути ся народом по-
каже час (...). Позвольте
же о тым будут выповіда-
ти ся серця Лемків, іх
внутрішній голос підпо-
віст ім, так як підповіл
нам Русенко: "Руснакыны
з діда, прадіда" і в вер-
шы "Лемкы" - "...і чести
не дайме здоптати".

І дай Боже вшыткым
Лемкам таку силу, штобы
не мусіли блудити по па-
пері і раз писати: "Лемкы
были тверды як кренин і
свого імени "русин" ся не
зрekli"... а пару верши
дале, же треба нам при-
няти назву "українец".
Тоты выповіди то декла-
рація, же "...як грают
музыжанты, так нам тре-
ба танцувати".

То тьма словами осте-
рігат нас Русенко пред
блудном дорогом, дає нам
на прикладі "Року 1945"
вказивкы, як наме посту-
пувати, жебы не дати здо-
птати своей чести. А за-
тым, то не сепаратывм ке-
рує діяльністю Стовари-
шньа Лемків. Стоваришньа
ніколи не діяло в керун-
ку українського народу,
бо ніколи Лемкы не были ос-
таточно узнаны за част
народу українского. (...)

Закінчу свое писаня
тьж словами Русенка, бо
на тьх прекрасных вершах
оперла ем свої розважаня
а то: "Лем шануйне вшыт-
ко своє / бо свое то
свѣте.

І так, шануйне, жебы
нашы покоління не мусіли
стыдати ся за нас і, што
найважнійше, не могли на-
звати нас ренегатами.

ЛЕМКЫНЯ

НАЧАЛЬНА СПРАВА -
КОДЬФІКУВАТИ ЯЗЫК

Бесідувачы о кодэфікаціі, мам на думці не лем граматыку, як найважнійшу в тій квестіі але і словник лемківскога языка, де, згідні з нормами лемківскога словотворства кодэфікувати треба сучасне, в тым обчоновне словництво, якого не мали в ужытці нашы вітцове.

Языкы цілий час ся розвивають. Лем наш, перед пілстолітьом стал в місци, ба - під діяньом польонізаціі, українізаціі, словакізаціі - зачал тратити свої засобы, богацтво придбане віками. Зас з другой страны, хоц ся і розвивал, діяло ся тото нескоордынувано, на ужыток кожного індывідуального властителя *ледвіжкы, теле(с)візора, стабілізатора*, як і його *ігноранціі, акцептаціі, ци фасцинаціі* в однесію до розвита *цивілізаціі*.

Та рушыли мы з місця, перша ластівка уж такой вылетіла. То граматыка лемківскога языка над яком трудила ся од двох років Пані Мирослава Хоняк, і яку недавно выдало Стоваришья (П. Стафяняк!) в формі скрипту, сондажового выдання. Отже, ішы лем остатня опінія консультантів, може мали ретух і БУДЕ! Буде для нас, а кед бы нан суджена доля Прусьв і Ятвягів - для світа науки. Жебы не загьнути без сліду на порозі XXI століття.

(спт) Вроцлав, 15 січня 1992

ЯРОСЛАВ БАРНА

ДІДОВИЙ КОРИН

Малий я сой Лемко, вчыли мя родиче,
"Гев є твоя земля" - гірскій корін кричџт.

Кричџт так завџято, од сорок семого -
Коли го одтяли од діда мойого.

Лишыл дідо корін, хьжџу, лісы, поля,
Хтіл дозріти тото він в жытџ даколи.

Жытџа го выгнало в далеку чужьну,
Не міг уж вернути в рідну Лемковину.

Хьжџу розобрали, поля преорали,
Остал ся лем корін в паріі схований.

"Вертай малий Лемку - чџю го на штоден, -
Зроб, чоґо уж дідо зробити не годен"

Комунікат з посіджыня жірі
отвореного Конкурсу
для членів Суспільности Лемків в Польщы
організуваного през
Інстытут Соціольогіі Вроцлавскоґо Університету

Жірі конкурсу в складі: мгр Андрий Копча, проф.др габ. Владислав Місяк, др Казімеж Пудло, доц.др габ. Войцех Сітек - ведучий жірі, проф.др габ. Войцех Вжесіньскі, мгр Ежи Журко - секретар жірі, по вчаснійшым зазнайомлію ся з надісланьма матеріалани, стверджат наступуюче:

1. На конкурс надіслано 15 прац, в тьм една з ЭСА і една з України. Заґальний рівень прац оцінено високо, хоц дуже з них концентрувало ся на епопеіі переселіня *(то одрухове, натуральне -ред. "Б")*, слабше акцентуючы справу перемін, котры мали місце по переселію і были звязаны з гляданьом през Лемків новых форм організуваня ся. В конкурсі взяли участ репрезентанты вшыткьх опцій, які выступуют в руху Лемків

2. Признано слідуючы наґороды:

Дві першы наґороды (...) отримуют: Роман Хоняк, Ярослав Зволінькьй,

Дві другы наґороды (...) отримуют: Ярослав Гунька, Андрий Сокач,

Дві треті наґороды (...) отримуют: Яніна Кісілевич, Надя Вислоцка.

* ПДВОРЕЦ СТОВАРИШЬНЯ ЛЕМКІВ * * ПОДВОРЕЦ СТОВАРИШЬНЯ ЛЕМКІВ *

ПО УСТЮ, КУНКОВІЙ І ЛІГНИЦІ —
НАУКА ЛЕМКІВСЬКОГО В КРЕНИЦІ ?

В Устю і Кунковія зачала вчяти лемківського Пані Мирослава Хоняк, яка, хоц недавно але міцно і здецидувана впрягла ся до нашого ярма. Сама свою роботу за ярмо не уважат, не нарікат, же тяжко, хоц тяжко. Бо з каждой,тфи - не з каждой - з одной властиві страны ідут діяня, жебы лемківску бесіду лишити при вилах і кропачах.

В Лігници вчыл зышлого шкільного рока Пан Лука Возняк. І хоц не в школі, зато з більшом свободом, без братньої "помочи". Там ест нас більша громадка, а до великого стада навет волк не так одважні лізе.

Од того рока в Крениці? Будеме видити. В кождым будь разі підхід до того предпрнятя выпал тяжко. І - хтіл, не хтіл - треба назвати річы (!) по імени.

З листом ходили мы во двох:Іван Макух - з грекокатолічой стороны і я (на зміню з В.Грабаном), як православний. Записували ся гарді, як єдны, так і другы, покля... але о тін - потім. Пропонували мы, жебы учительком была грекокатолічка - Пані О.Макух, жебы ініціаторів не підозрівано о "нечысты діяня". Бесідували мы: *...ная хоц нашы діти навчат ся взаінной любови, наяд ся разом бавлят, разом співають під нашым лемківськым небом. Ная разом роснут, без жолчы в серци. І наяд дякуют Богу, każde в своій церкви, кед так судила доля...*

За прекрасны то были мрії, жебы могли ся сполнити. Вкročыл,не першыраз, Пан Василь Сова. На зобранию разом з предствительской кураторіі П.Музичко писало о ній "НС"з котроу ся перше, за кулісами домовил (зобраны родиче ждали 40 минут)запропонували... науку українського. "Но штож, мож при нагоді ознайоми-ти діти і з українськым - повідали мы - але на листі (яку виділа Пані Куратор) наголовок был еднозначний - "Листа зголошеньк на науку азяка лемківського". Постановлено зробити другу листу - для "своіх".

Науку українського в школі, тот великій діяч, за якого ся має, міг

зорганизувати уж парудесят років тону, але видочні бракло му одвагы або таланту перекопати креничан о такій потреби. Тепер вступил в дію з простой перекоры. І нич, як за все не зробит, знаме о тым добрі. А чи перешкодит?

Но штож, буде нас меньше.А хоцбы ся нияк не повело, наша меньша втрата. Бо нашы діти бесідуот по лемківскы добрі (а уж дакус і чытают, і пишу). А Вашы внуку, Пане Сова?

Петро Трохановскій

Поміч на видавництво
і внутрішні потреби Стіваришья
(листа офіродавців - продолжия)

292.Смалец Стефанія (...)	100.000
293.Возняк Ваньо (Чмель)	200.000
294.Канючок Петро (Чмель)	200.000
295.Гнатишак Владимир(Чм.)	100.000
296.Цюрило Іван (Быдгощ)	100.000
297.Ковальчык Ян (Лігниця)	40.000
298.Дуць-Фанфер Олена(Устя)	40.000
299.Хохоляк Павел (Варшава)	85.000
300.Дичко Стефан(Польков.)	100.000
301.Прокопчак Мария(Лігн.)	100.000
302.Мосцівскі Юрія(Канада)	100.000
303.Дзюбиньскія Ромуальд	1.000.000
304.Кочанскія Роман (...)	100 USD
305.Пільх Іван (Любін)	50 USD
306.Габура Марьш (З.Гора)	200.000
307.Дубец Теофіль(Ганчова)	80.000
308.Корбеляк В.;Королів- скія(Ганчова)	100.000
309.Рыдзанич Ярослав.(Квятонь)	50.000
310.Гамбаль Мария (Вьсова)	20.000
311.Ревак Іван (Снітниця)	20.000
312.Ставискія Петро (Снітн.)	20.000
313.Кнок-Сіхонь Данута(Устя)	50.000
314.Смеречняк Петро(Новиця)	20.000
315.Горбаль Андрия(Лігниця)	100.000

Вшыткм Офіродавцям -
лемківське "Боже заплат"

Офіры приймают дальше вшыткы кружкы Стіваришья Лемків, а інонны выплаты мож тіж переслати на конто Головного Заряду СП в Лігници:

PKO Legnica № 39518-75893-132,

з дописком: "Ротом на wydawnictwo".

ЧЫМ КВИТНЕ ЛЕМКОВИНА

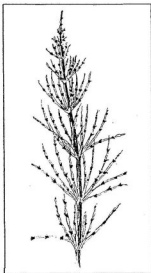
Кольоровыя світ рослін. Захоплюем ся ним, або го не зауважаме. Шануем го, або долечаме. Зорвем при пуці сінія квіток, піднесем до понюхання, втягнем до ключа його пахнячу душу і... Кебы нас дахто звідал, што то за квіток был - тот, котрый зме зорвали і шмарили недже каміня - не будеме знати одповісти, не потрафиме го по лемківскы назвати. А шкода, бо нас і він свое лемківске імено.

Поможемо Вам піти Лемковинном, коли квітне. Стыд лем, же тото провідництво не буде нашом заслугом. Понижша жменя назв рослинок взята з "Зеленого зовьга" Петра Кляі - молодого Полякя, котрий перешол Лемковину вздолж і вшыр і де лем на єя порожніх простірях повело ся му стрітити человека, стару бабцю, Лемкыню - звідувал, записувал. Заедно носил кольорове напаручо і мучыл: "Пані - як ся тото зове?". Так - чыстіщыко, по лемківскы звідувал. І так мі, по лемківскы перед паром рокани, тону жменю в листі переслал. Знан, же нас більше. Єя, Петре, кед ня чуєш - пришлий ішы до "Бесіды" другу жменю зеленой Лемковины. А я, Ленко, стыдом соя гамбу обітру. І буду вдячний.

Ішы слівце до нас, особливі - студентів ботанічных університетскых выділів, рілньничых академія: призьрийме ся ближше зеленія Лемковині. Покля жыют нашы бабці...

(м)

бабка - babka zwyczajna
 бовгай - przelot
 бодак - ostrozen lancetowaty
 божа кровця - dziurawiec
 боже деревце - bylica
 боже дрzewko
 волче молоко - wilczomlecz
 волчынец - wilczyzna
 вылюб, снотр - парка
 гіркія лопух - lopian
 дзвінка - szeleznik
 диванда - dziewanna
 дресен - rdest
 зозуля, зазуля (гатуны о червеным квітю) - storczyk
 івка, куділька, крястка - skrzyp
 іскорник - jaskier
 квасниця - szczaw zwyczajny
 конопелька - zawilec

коцурянка - bluszczuk kurdybanek
 коштівал - zywokost
 кукуль - kakol
 курідупка - pierwiosnek
 кърванник - krwawnik
 лобода - lebioda
 лопух - podbial
 лотат - kaczeniec
 лядник - groszek zolty
 май - mniszek lekarski (dmuchawiec)
 насъляник, солодышка (на сходи Лемковині) - kozibrod lakowy
 нічне зіля - chaber lakowy
 нята - mieta
 натка, натхник - czyscica stryszek
 нетота - widlak
 парка, вылюб - kaniańka
 паціорник - slazowka turyngska
 повітця - powoj
 польня - bylica piolun
 пристрітник - starzec Jakubek
 райник - babka lancet.
 ратъш - wrotycz
 ріжец - nostrzyk
 ронан - zlocien wlasc.
 ростопаст - glistnik jaskolcze ziele
 свербогуз, свербогузка - dzika roza
 ситик - sit
 стоклоса - stoklosa
 сторчык (гатуны о білым квітю) - storczyk
 тендява - goryczka orzesiona
 терлич - goryczka trojesciowa
 центорія, дзєндзєлія - centuria
 чабрик, нацеридушка - macierzanka
 черевічки - tojad
 чорна быль - bylica zwawij, голод - szczaw kedzierzawy
 щербак - ostrozen wargzynny
 янєліна - jemiola

Часто хочу вникнути в нашу руску ментальність, часто тіж взерам ся в наші прошлы часы. Хотіл бым якнайліпше зрозуіти нашу історію бо треба сой шчыро повісти, же як ся Руснак не буде знал, то будеме блудити в місци. Таке познаваня помагат тіж не лем доцінити высилок тых, котры переказали нам нашу традицію і переконаня, але тіж і порівнати, ци мы зробили так дуже як они. Окрен самого познаня, нусіме преці передати тоту традицію дале, жебы жытя нашых предків, котры терпіли за свою принадлежність, мало сенс Жебы наступны покоління могли, як і я повісти дідові і прадідові, котры долги роки межде соснами в Талергофі ту жыли за своіа Карпатями, же дякуят ім, што нігда не выперли ся, же сук Руснаками.

Тота оцьвидна правда, же зне Руснаками, без остатне пілтора столітя (бо од коли мож бесідувати о появилю ся нашой народовой свідомости) ест з ріжним ефектом підкопувана. Треба ближе призріти ся обставинам в яких пришло жыти нашьм будителям в половині XIX столітя, жебы видіти яку велику рану зробила тодышня ситуація на нашым народі. Там лежат една з причын нашого розділія.

Друга половина спонненого столітя то час напруженых австрийских діянь в цілі зьєднаня собі евентуальных союшників, як і выжєлінуваня невыгідных на выпадок війны, котра,

ФАЛЬШЫВЫ МІСІОНАРЕ

як знаме, з часом наступит. При помочы адміністрацияных діянь фаворьзуе ся рух українських народовців а нищят зволеників орьєнтації русофильской - еволюційной попередничкы народowego пробуджєня Русинів. Одчуваным по днешній час выдариньом было выгнаіа до Рину 110 років тому митрополиты Йосифа Сембратовича, завязатого Русина. Од того часу ерархія Грекокаатолицкой Церкви на Горі Юра во Львові полєрала буде уж лем тенденціи проукраїнскы. Як сой ішы припомнеме, же пробуджєня было в великій мірі ділом духовных, особлив в горах - поза культуротворчма центрами, то легко поймене наступства того, єдного лем хоцьбы, епізоду. Треба повісти, же Австриякы римску девізу *divida et impera* впровадили докладні так, як на докладність австрийску пристало.

Тепер в Европі мало уж кому залежат на навертаню, тепер кождий може бесідувати, же є, якій є. Хоц я знам... ци то уж коєц з тым навертаньом?...

На Ватрі 1989 был такой єден посол. І хоц не радил так як радят в Розділю (де я ся вродил), Полянах, ци Крениц, то гварил же він "є душом того народу". Він дискутувал на сцені з таким, што бесідувал - "вы радте по свойому, а я по свойому". І хоц так повіл, а хоц він розпалювал

оген на першых Ватрах і загрівал своїм словом і співом нашь серця - ватряне не йому плєскали. Товды зробило ні ся дост тяжко. Може тепер дакто посмутніл, дакто ся зачервеніл. Непотрібні. Жытя точыло ся дале, а на IX Ватрі мусліт єм дост долго протерати очы. Будту мудрий! Тот сам, але уж праві бывший посол не зобрал од ватрян оплесків, але при шчырк свистах зьшол зо сцєны. Та ци то значыт, же нашь ватряне без тоты 2 рокы так дуже поняли?

На нашых Ватрах бывал тіж інчий місіонар, зо Словаціи. Был нібы такой свій... О його поглядах на тему покликаня в Прашові катєдры русиньской культуры пише ся в "Народных Новинах" нр 16/92 в артыкулі "Панове, а ван што до того?"!

Може дакто подумат, чон захотіло ні ся писати о тых фальшвых місіонарах, котры приходят до нашого народа. То правда, же не тоты проблеми сук тепер для нас найважнійшы, тепер, коли Руснакы за Карпатями акцентуют міцно одрубність своей культуры, коли заавансуваны сук роботы над коды фікацийом русиньского языка. Еднак зауважыл єм зростаюч активність міснйну серед нашого народа. Справлят она же хвильово наша жьвотність послабила є.

Але я вірю в нашу щасливу зьвїзду. Даколи перекоане ся, што жытя мучеників Талергофа мало сенс, а агітация місіонарів - ні!

Павел ТЫЛЯВСКІЙ

ВЛАДИМІР ШАВИНСКІЙ

3 записок
сербского военного лікаря
в часі послідньої войны
(спродолжыня 2)

з Відня

Транспорт раненых мал прыбыти вечером, але уж в першых пополудньовых годинах гурма народа окружала великій будинок Военной Академіі, де уряджено лязарет. Численно вышли тіж люде за місто. Голосно і шыро витали прыбывающык раненых. Смотріл ем на матір, котра отерала з чела сына смертельный пот і не виділ ем в ей очах ани одной слезы. А коли ем раз звідал мою сусіду, ци плакала за сыном, коли ішол на бія, мало не з образом одповіла мі: "Кожда Сербка гордит ся сыном, котрого высылают до бою і нумом, котрый боре ся за свободу своїх діти". Зрозуміле, што під вражыньом того патрыотычного настрою Сербів, росла в моіх грудях любов і пошана для народа, котрый з такым энтузіазмам піднімал діло освободжыня.

Войдне до нашого лязарету, котрый мал ся тепер называти "Другій военный шпыгаль", а ту представит ся нам ішы крашый образ, так добрі засвідчующій о патрыотыні сербских жінок.

Ту, з великым заагажуваньом трудили ся дамы білградской аристокраціі над прыготовлньом выштыккых можливых перевозок, над прыведньом до парядку помішчы, постели, прыготовлньом купели для хворых. Моє зачудуваня збільшыло ся, кед ем ся довідал, же тоты дамы на военный час пожертвовали свої прыслугы в характері т.эв. "больничарок" і же по цільм краю, во выштыккых лязаретах, сербскы патрыоткы розвивают свою корыстну діяльнїст.

Мій шановный товариш подорожы, др Штейнер перекоунав мя з другой страны, што служба така, вымагаюча великых выречынь і фізычнх сил, скоро ся опрыкрит тым дамам, а наш шпыгаль остане без медсестрынской помочы. Давал мі прыміры з остатньої французкой войны, де заправды

таке ся трафляло. І тым більша належыт ся чест сербскым "больничаркам", што они з цільм пожертвуваньом вытримали до кінця, несучы поміч нешасливим войкам, а з другой страны, своей шыфістоу в службі, рідко стрічаном поручнїстоу при операціях, барз облегчали тяжку повиннїст лікаря.

Не еден войак з почутьом вдячнїности споминал буде ішы в остатніх днях свого жытя пані: Ніколіч, Чоляк-Антїч, Перку Джуріч, Міловук Ракїч і інчы (...). Так, як Англікы гордят ся славном своим медсестром *Nightingale*, так і незабыты стали ся для свого народа тоты сербскы "больничаркы".

Першы транспорты до білградских лязаретів были зо самьм тяжко раненыма, бо на самьм початку не мож было урядити по краю достаточного числа лязаретів з прычыны недостатку лікарів. Наш лязарет прызначеный был лем для тяжко раненых. Шефом был ту др Гонсьоровскій, адміністратором др Панчіч, професор Білградского Універсітету Я зобавязаный до великой вдячнїности тым панам, за їх отвертіст і вырозуміліст. Під проводом так здібного хірурга, як др Гонсьоровскій, мал ем можлівїст дуже ся навчыти.

Стан прыбывшкх раненых был жалюгідный. Транспортуваны через 6 дни, без жадной лікарской опікы, на простых газдїевскых возах, уж через самы труды дороги находили ся на меджы жытя і смерті. Дуже з їх товарышв крочнуло уж без тоту меджы декотры ішы там, в дорозі, інчы уж ту - в шпыгали, о пару годін по прыбыткю... Страшный был то видок, кед смотріл ем на такє число раненых, огореных почутьом довіря і глубокой надїі на прывернїня здорovia, або, ліпше повім - на підкріплїня сил, жебы...эс послїшыти против ворога. В числі раненых были 15-літні хлопці і 60-літні дідове. Выштыкы з тым самьм духовым наставлньом - жертвувати себе для вітчшыны.

(закінчыня в наступным номері)

З ЗАГРАНИЦІ - В СЕБЕ

Сподолжыня зо стор. 1)

поважну репрезентацію культури американських Русинів в Вітчизні. Члени ансамблю мають од 6 до 19 років, проточоваришшили ім родиче; приїхали не лем пильнувати свої потіхы, але і познати край і культуру предків.

★

Входячы до єдиногo готелю в Меджелабірцях, жебы выняти покій, несподівано наткнула єм ся на штоси незнане і знане єдночасні: хьכותячы модні позбераны, малюваны дівчата, хлопці в дорогых адідасах, з темныма окулярами на носах; вшыткы бесідували по англїцкы, в тым тыповым американськым голосным стылю. Кьм они сут? Чом приїхали до Меджелаборец? Ци то Русины? Ні! Выглядають за богаты і заховует ся барз безпосередньо, з пересвідчаньом, же сут готовы поставити на своїм. А як я выглядам при них? - думала єм, глядаючы в собі одвагы жебы підійти до той найбарже розхькотаной, з приятельськым лицьом.

Долго ня не было дома, в Станах: штыри роки в Канаді, потім два в Польщы. Передтым, в Америці, такой не мала єм контакту з русинськым суспільністю. Корени зачала єм глядати аж по выїзді з Канады. Думала єм же Русины мусят выглядати так як тоты, познаны в Лігници, Михалові, Крениці, Меджелабірцях... Але тоты, - тоты видочні сут інчы, подібны до мене... Але ци такы?

Неграбні підшла єм до той розсміяной молодой з розмысні американськым жаргоном: "Ся маш - ци ты зо Станів?" Молчана. Потім: "Так!" ...Вшыткы зачали рівночасно одповідати: "...з Пенсильвені!", "...танцуюме на фестивали", "є нас 70 осіб"... "Рада бым знати - звідую дівча - якогo єс етнічного походжыня?" Она спавзувала. А потім, помаленькы - з нелепністю?, несміло?: "Я Карпаторусинка".

Ци то можливо? Танты в Станах, котры выглядають як і тоты, што стоят предоним, сут асмілюваньамы Американамы, без свідомости етнічного походжыня. Ци нашла єм дакїя новий тип *Rubenus homo sapiens*?

Мала єм до них тівко звідань... і они до мя. Мала єм акурат повісти же я тіж Американка... коли друге дівча ствердило: "Ты барз добрі бесідуєш по англїцкы. Мали мы уж не єдну нагоду стрічати такыж, котры старали ся быти англїцкомовны, але виходило ім то радше жлі. Але ты, - ты направду барз добрі бесідуєш!"

★

Провела єм решту мойого фестивального часу на дискусиях з Американамы і на дискретній обсервациі їх захованя, а тіж - захованя інчыж в однесію до них. Часом не подабали ся мі деякы аспекты ведіння ся моїх краян, їх нетерпеливіст нерідко ароганція; часом была єм горда з їх отвертости, жычливости, гречности. Они мі припоминали мій дїм, за котрым зачала єм тужити...

★

"Ты не грекокатолїчка, ани православня? - чудувал ся єден з заскоченых - як можеш быти Русинком?.."

Грекокатолїцкїя крест, видочний на прапорци ансамблю "Славяне", єст єдиным на фестивалю принїром публичной декларациі релїгійной принадлежности. Для мойого інформатора залежніст медже Грекокатолїчком Церквом а карпаторуском суспільністю єст абсолютна (і може ексклюзївна?). "Але котра Грекокатолїчка Церков - хтіла єм звідати - ци тіж тотя в Польщы, яка (єв переконаню більшости моїх "польскых" інформаторів) опануваня єст через українїзаторів русинства?"

Мій спілбесідник - Американ, з краю котрий од початку своего істїня підтрїмувал засады сепарациі віры од світскых справ. Віра нас быти трактуваня як особиста справа, індивідуальне сумліня і не як усправедливліня до суспільной дїскриминаціі.

"Але навет ту, в Вітчизні, Русины належат до ріжных протестантскых віросповідань, а і до Римокатолицкой Церкви. Може свідоміст етнічна, повідан му, єст в дакякы сенці емоціональна, не льогїчна? Бо інакше - як розуміти прагніня родженой американской протестантскы, не бесідуючой (іщы товды) по

БЕЗ ІСТОРІЇ НІТ СУЧАСНОСТІ

По горячих літніх днів чекать наших учителів важний історичний акт, коли ся выповнять надії Русинів, кідь в септембрі т. р. ся зійдуть лінгвісти, котры бы ся мали высловити нелем до **Норм русинського правопису од Ю. Панька**, але главні, спробують схвалити граматику русинського языка.

Жебы припоманути нашому молодому поколіню давны русинськы проблемы, не зашкодить ся попозерати до історії перед і по зроді 1. ЧСР. На тоты часы ся ші добрі памятають нашы старшы люде. Є правда, же тоталітна історічна наука порядні "доказала" згамовати одповідь на опрос - як давно Русины жыють на Пряшовщині і на Підкарпатській Русі. Але і так знаме, же окрема мадярського краля Ондreja I., Коломана і другых, заслугу на колонізації Підкарпатської Русі мать і Мукачевський кляштор, зложеноый князьом Федором Корятовичом.

Хоць Підкарпатська Русь нигда не была самотнім штатом, але колись належала до Великоморавської державы а пізніше ся стала частью мадярського кральовства (аж до р. 1918). Зато, же мадярська влада утисковала русинський народ, Русины ся одторгли од Мадярів і добровольні ся приєднали к 1. ЧСР. Заслугу на тім мав першый президент ЧСР Т. Г. Масарик і його помічник М. Штефаник. Припоминаме тот місяць і Зборовську битку. А так 12. новембра 1918 року дала на то згоду і Руська Народна Рада в Пряшові, так істо і народне згромаждіня в Ужгороді і Хусті. 10. септембра 1919 р. была потім в Сен Жермен підписана догода о добровольнім приєднаню Підкарпатської Русі к ЧСР, як самосправна часть.

Підкарпатська Русь мала свої права у опросах справных, школських і іншых. На ілюстрацію - тодышня територія Підкарпатської Русі мала 12 639 км², то значить, же творила 1/11 цілой републікы. Довга была 195 км, то є 1/5 довжки тодышнього штату. Жыло тоды там 604 700 Русинів.

Перша демократична ЧСР ся старала подля можности о русинське господарство, промысловість, школство і освіту. Тішыли ся у сполочнім штаті Русины так як і Словацы у свой домовині, а Чехы на Чехах і на Мораві.

Дай, Боже, жебы у змодернізованім Чесько-Словенську сьме мали ходем такы права як тоды. А на тото нигда не забывайме, бо без минулости нит сучасности а не буде і доброй будучности.

Ян ГРИБ,
Ресейов.

Вітано Вас сердечні на нашому спотканні при огні народової пам'яті "Ленківська Ватра на чужині - Михалів'82". Сорок п'ять років тому комуністичний Уряд Польщі виселив наш нарид з пречудових Карпат і розсіяв по північно-західних землях, певно з надійом, же ся за п'ятнадцять років сполучимо. Тимчасом виросло вже друге покоління Ленків на чужині і хоч було бара тяжко, хоч серце боліло як декотри люди заламували ся, тратили надію і розтапали ся в польських мори - та прещіж аме ся встояли!!! Окрім польонізації, яка нас трапила і дальше трапит - од понад тридцятьох років декотри прибув з нас зробити Українці. Без якихх однак успіхів як дотыхчас. Мало то противдіяти польонізації - але не противдіяло! Ленки не прийняли української свідомости народової і не зачали бесідувати по українськи - натоніст атакувани аргументами, же ленківська мова то не є язык, лем "говірка" Сввага), ци тіх дьялект українського язка, а Ленки то не нарид, лем "етнічна група українського народу" і же МУСЯТ вибрати медже Польщом а Україном - виберавт! Польщу найчастіше. Мы вже знаме напевно. Українізація - то напевно не єст лікарство против польонізації, а українська мова не є в силі противставити ся нові польській, бо хоч бы аме ЯКІСЬМ ЧУДОМ анали ей вшиткы од зарани, та нусили бы аме ей забити за пару років дощеп, бо прещіж зо своіна ся бесідує по ленківськи а з Поляками по польськи. Такого чуда однак не буде і ніхто не є в силі навчати Ленків по українськи. Хоч бы як того хтіли наш украинофілі - та не нарт ани тилько сили, жебы Ленкіа знусити, ци заохотити до того, ани можливостиш, жебы того здійснити, коли бы Ленки сами хтіли - а не хтят! Штож товды робити? Як ся боронити пред польонізаціон???

Єдином новом яку можемо противставити нові польській - єст наша власна мова ленківська! Не є ту проблему якум чудом навчати ей вшиткы Ленкіа, бо ліпше ци гірше вшиткы Ленки ей анавт. Поста тым не нусиме "комбінувати" як прекопати молодых Ленків до науки язка ленківського. Робят того сами Родиче! Мова польська наперат на нас зо вшиткы сторин: в школі, на улиці, в роботі - а мова ленківська одперат тот натиск дома, в родині, на весілях ци забавах, на Ватри. Бєяди там чуаме (сабо аме повинни чути) "Бесідуй по своєму!" Є то натиск, який ривноважыт натиск польського язка і єст він так ніцний, же нераз діти, котрых Родиче не вчили по ленківськи, вчат ся скоро вже яко молодіх, коли зачинавт входить медже своїх ленківських ровесників! На такий натиск напевно не може рахувати мова українська. Не на она і не буде мала ніколи і нігде ніякого опєртя в жадным ленківським середовищу. Єдина наша надія - то наша власна мова! За то тіх люде, якы спихають нашу мову до ролі якоїсь "говірки" ци дьялекту, а форсувт мову українську, яка не на ту ніякой шансы гойти до ужьтку - діявт "de facto" на шкоду нашого народу! Шануаме Великій Нарид Українській і жичиме му вшиткого доброго на дорозі Будови власной Дєржавы. Не нане тіх нич против нашых Ленкан, якы ся нарт за Українці. Каждый на право быти тым, за кого ся уважат. **МЫ ТІХ !!!** Счекуаме тіх такого самого пошануваня нашых поглядив, яке наме для інчых і якого они сами хадавт для себе! Думаєм однак, же іх поступуваня є шкодливе і провадит "доникаль". Дєпрещіонуваня ленківської мовы яко літерацкой в ситуації коли не

даст ся ей заступити українськом - лишат фактычні поле нові польскій! Така ест смутна правда. Стотаришныя наше постановило оперти ся на лемківскій нові яко навий літерацей і на лемківскій свідомости народовой яко на тым што вж наме і што Ленкам ест найближше Як зачали аме друкувати лемківску літературу і підручники до науки новы. Мох в нас зановити: Іван Рисенко "Твори вибрани" - де сут чудовы байки для діти, верши, рисунки і лемківскій драмат. "Гранатка лемківского языка", "Гранатка лемківского языка для діти", "Малий словник лемківско-польскій". В недалекій пришлости буде "Наукова гранатка лемківской новы", "Антологія лемківской літературы", "Бесідник польско-лемківскій", "Малий словник польско-лемківскій", "Гісторія Лемковины" і інчы.

Пога тым выдаеме кварталник "Бесіда" на лемківскій нові, мох за нашим посередництвом зановити часописно "Русин" издаване през Русиния (Лемків) на Словації і інчы цікавы матерьялы о Ленках, друкуваны в рижных часописах. В тамтым році купили аме до редакції "Бесіди" компютер з друкарком, на котрий аложили ся Ленки од Гохова до Крениці. Вшиткым жертводавцям сердечні дякуеме список вшиткых з друкуваній в "Бесіди". Велике Вам "Боже заплат". Для вшиткых думавчых так як мы, якы бы хтіли нам помочы подаеме наше конто: PKO Legnica Nr 30516-75603-132. Потребы сут великы з можливости нашы невеличкы, за то просиме о поміч. Вплатте кілько коште, для нашой лемківской справы, жебы николи не пропало наше кохане "лем". Пога видавництвони при нашым Стотаришны діят анатомскій "Лемківскій Народовой Театр" який на тий "Ватри" виставят уж третє пренеру. Утринуеме тіх в Ліґници світлицю, помішану Кружка і Головного Заряду. Выступили аме до Польского Уряду в справі направія кривд зробених акциом "Вісла", а найперше поверніня Ленкам лісия. Представники нашы брали участ в Першым Світовым Конґресі Русиния в Меджелабірцах з організатором другого на быти наше Стотаришныя. Дунаме тіх поналенкы розбудувати сцену на нашым поли в Михалові, збудувати над нѣом дах, поставити більше лавок, жебы сте вшиткы могли сидити. Тото вшитко коштує і за то не кривте ся, же вступ дорогій. Потребы великы, а і вступ преціж не дорогій як на дяку забаву, а преціж окрем забавы мы пропонуеме спорі інчых можливости розривкы. Просиме вшиткых Вас, якы лежыт на серци Лемківска Народова Справа - пиште до нас як думате, яку діяльнист повинно - по Вашому провадити наше Стотаришныя? Яка - на Вашу думку - повинна быти наша "Ватра на чужині"? Ци Вы бы хтіли помочы нам при укладаню програму, організації і провадженю ей? Ци хтіли бы сте вступити до Стотаришныя такога як з тепер - а як ні, то до якого? Коли бы аме хтіли ту, на Заході заложити такой ансамбль як "Лемковина" то ци были бы Словни молоды люди готовы вступити до него? Може знате хто знає грати на гушлях, або хто бы хтів і потрафия попровадити такой ансамбль? Напиште до нас о вшиткым, што вас в лемківских справах болит, інтересує, цікавит. Наш адрес: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków ul. Roosevelta 1 59-220 Legnica. Можна тіх прийти до нашой світлиці в кожду середу медже годином 17-том з 19-том. Хитиме Вам вшиткого доброго.

Забылисьте, пане Президенте, штосьте туйкы нам обіцьали...

НАГАДАЙМЕ ВАМ... І СУБІ ЩИ РАЗ НАГАДАЙМЕ...

ВИТЯГ

Із нередагованої стенограми виступу кандидата в Президенти України Леоніда Макаровича Кравчука на зустрічі з депутатами Закарпатської обласної Ради, представниками преси, громадськістю 20 листопада 1991 року в Ужгороді.

Як я розумію проблему Закарпаття? У даному разі не тільки як кандидата в Президенти, а і як Голова Верховної Ради, тому що тут потрібно буде не просто прогнозувати, а сказати якийсь чітке слово вам сьогодні.

Знаю, що особливості цього регіону і в історичному, і в сьогоденному аспектах вимагають спеціального погляду, спеціальні оцінки, спеціальної спрямованої політики. Але вона не має бути такою, щоб докорінно відрізнялася від політики, яку веде і буде проводити держава наша — Україна. Я також поінформований, — так вважало, досить серйозно, — з того, що сьогодні і під яким впливом, і з яких причин відбувається в політичному, перш за все, житті на Закарпатті.

Закарпатська обласна Рада і різні політичні сили, різні політичні партії, рухи розмаїлюють над тим, який бути Закарпаттю. І першою дилемкою того всього, яким йому бути є Звернення до Президії Верховної Ради про надання Закарпаттю статусу вільного підприємництва. Я вважав би навіть економічної зони.

Я дав доручення Кабінету міністрів, щоб розробили статус, але поговорю, не просто зони вільного підприємництва, це менше, а статус вільної економічної зони. Така робота ведеться. Я сьогодні цікавився, вчора цікавився, коли їхав до Вас, мені сказали, що десь числа 10, між 10 і 15 грудня, такі документи будуть підготовлені і внесені на Верховну Раду. У мене немає ніякого сумніву в тому, що Верховна Рада затвердить статус вільної економічної зони. І немає сумніву абсолютно ніякого в тому, що зразу ж після цього Закарпаттю одному з перших буде надана така можливість, який статус, таке право. Звичайно, після цього стоїть найскладніше — відпрацювання механізму, як можна це практично здійснити.

Є більш широкі, звичайно, питання — питання політичне. Тут проблема мови, проблема русинів, проблема угорців, інші райони, а трічі був у Берегові, Виноградіві, Мукачівському районі, бував в Ужгороді. Я маю розмову з багатьма, не тільки керівниками, і в муніципальному, і зараз, з різними категоріями людей. Я знаю, що задоволення культурно-мовних потреб сьогодні також є проблемною номер один. Щоб люди зберегли і

мову, свою культуру, свої традиції. Тому виникає більш широке питання. А саме: чи погалине проблема вільної або особливої, як кажуть, будено називати вільної економічної зони всі проблеми, в тому числі і політичні.

Я вважаю, що ні, не погалине, тому я думаю, що із врахуванням тої ситуації, яка є, Закарпаттю можна було б надати особливий статус самоврядуваної території.

Особливий статус або статус особливий (Опелески).

Що це фактично означає? Що — ця територія, як самоврядування з особливим статусом, визначає свої культурні, мовні проблеми, визначає характер і специфіку виборної влади від ніякого регіону до інших, займається повністю господарськими зв'язками, керується лише, я підкреслюю, керується лише Законами, нормативними актами, які видає Верховна Рада і Указами Президії. Прямой дії Президент, це дуже важливо, прямой дії Президент і Верховна Рада на самоврядуванню території не має. (Опелески).

Тому, напрошується друге, я це кажу вам не для того, щоб завоювати чи не завоювати синтети на Закарпатті, повірте, якщо ми не будемо мати правових гарантій, якщо Президент чи будь-хто буде право втручання в самоврядуванню владу, прямо, я підкреслюю, диктатом, телефонним переговором і вказівками, як це ми вже пережили, то це означає, що ми ніколи демократичної правотою України з вами не побудуємо. Це треба просто знати і мати на увазі. Тому я вам можу навіть так сказати: а не проти, проведіть, будь ласка, референдум. Це ваше право. Проведіть. Тільки я хочу, щоб ваш референдум і текст бюлетеня не вступили у суперечність з термінологією Конституцією, Законом, щоб ми не почали перегризувати шпигат, тому що сили політичні є різні, в тому числі і у Верховній Раді.

Я вважаю, що в новій Конституції це право Закарпаттю має бути виділено і записано, щоб на Закарпатті ніхто не підняв руку.

Я не проти проведення референдуму на Закарпатті щодо його майбутнього статусу. Якщо він у бюлетні замінить слово «автономія» — на «особливу самоврядуванню територію», то в такому разі я — з вами. В іншому випадку виникнуть різного роду проблеми, в тому числі і правові.

І ще одне. Чи є у вас проблеми із спрощенням переходом?... Важайте, що іх у вас уже немає. Є інші проблеми? ...Робіть те, що вважаєте за потрібне з точки зору торгівлі, спільних підприємств. Посилайтесь поки що на мене. Не чекайте, тому що поки ці закони придуть, ми втрачимо більше, ніж важить сам Закон. Тому, будь ласка! (Опелески).

І головне — робіть і дійте, бо час ми втрачаємо на те, що весь час чогось чекаємо.

Ось це все, що я хотів Вам сказати з цієї найважливішої проблеми. Цю позицію, скажу Вам, буду відстоювати, захищати, боротися за те, щоб саме так і було, як я сьогодні сказав. Я від цього не відступлю. Оце моя позиція щодо Закарпаття, як її розумію. (Бурхливі опелески).

Ну, тепер буду відповідати на запитання. Я забув окуляри, може у когось є, плюс чотири...

Запитання: Депутат Іван ЦУРКО.

Чому Верховна Рада і Кабінет Міністрів зволівають з вирішенням питання про надання Закарпаттю статусу вільної економічної зони?

Відповідь: Я вважаю, що ми зробимо Закон у грудні місяці. А за січень-лютий можна буде відпрацювати всі деталі. Я чого кажу в грудні, — тому що вам, працюючи на план 1992 р., потрібно вже буде це, як кажуть, записати в документ.

Запитання: Чи визнаєте Ви національність «русини»?

Відповідь: Я визнаю таку національність, яка є. Це не має право визнавати чи не визнавати. Люди на народжуються за національністю, і якщо хтось її не буде визнавати, то це вже, я не знаю як назвати. Є така національність, є такий народ — русини. Він має жити, зберігати культуру, мову, традиції, і все, що належить.

ОД РЕДАКТОРА. Пане Президенте, та ці треба коментувати Ваші красні слова?! Лишат ся Вам лише здерзати то краснойе слово... Аж бы і булш, як на пув-года пузнйше...

Представнику Президента України по Закарпатській області пану Країлу М.І. Голові обласної Ради народних депутатів пану Дорчицяю Д.Ф.

ЗАЯВА

У зв'язку з неодноразовими зверненнями членів Товариства та жителів області щодо розгляду цього ряду питань стосовно Статусу краю, повернення корінному населенню національності русинів та інших, невключених передвиборних об'єктів населення області президентом Л.М.Кравчуком, — Правління Товариства Підкарпатських Русинів просить офіційно дати висвітлену відповідь на такі питання?

1. Чому не розглядається законопроект про статус спеціальної самоурядної території, на якій стадії і де проходить його затримка, коли конкретно буде внесено розгляд даного питання на засідання Парламенту?

2. Чому з 6 березня 1992 р. не розглядається рішення дев'ятої сесії Обласної ради «Про звернення до Президента України про надання органам ЗАГСу дозволу на внесення у графу «національність» запис «русин», коли молодших президентський указ з даного питання?

3. У зв'язку з нерозглядом законопроектів про статус області, коли вважається можливим внести на розгляд сесії питання про скликання з'їзду депутатів всіх рівнів з обговоренням підсумків референдуму і прийняття Маніфесту про статус області?

4. Чому не вирішуються питання про передачу Підкарпатської РЛС в народне господарство та закриття і перепрофілювання Мукачівського аеродрому? Коли дані питання будуть кінцево вирішені?

5. Чому не вирішуються питання передачі в комунальну власність всіх народногосподарських об'єктів області, та чому переходять у республіканське підпорядкування санаторії та інші рекреаційні об'єкти?

6. Чому у відповідності з Декларацією прав національностей України обласним бюджетом не передбачаються кошти на культурно-просвітницьку та інтелектуальну діяльність національно-культурних Товариств області, і коли буде відкрито русинську редакцію обласного телебачення і встановлено час виходу в ефір русинських програм?

7. Коли буде вирішено питання створення кафедри русинської філології при УЖДУ та відділення вчителів молодших класів з русинською мовою викладання при Мукачівському педагогічному?

Правління Товариства чекає повної відповіді на всі порушені у заяві питання.

Товариство подкарпатських русинів.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ ПАНУ ЛЕОНІДУ КРАВЧУКУ

Шановний пане Президенте!

Від проведення Всеукраїнського референдуму, виборів Президента України та референдуму про статус нашого краю минуло вже чимало часу. Але ніяких перемін, крім соціального зубожіння народу, безробіття на фоні нестримного зростання цін та загальної економічної кризи ми, жителі Закарпаття, не відчули.

Надія закарпатців на статус спеціальної самоурядної території, тобто автономії, та вільної економічної зони для краю, що дозволило б нам бути господарями природних багатств, самостійно вирішувати проблеми економічного розвитку регіону залишилися добрим побажанням, хоч за такої статус проголосувало 78 % населення на обласному референдумі і грудня 1991 року.

Законопроекти з цих питань, розроблені і прийняті на сесіях Обласної Ради, безнадійно застрягли в різних комісіях Верховної Ради та Міністерств України, немов ніякої ваги, коли вони будуть розглянуті Парламентом України і не тільки розглянуті, але й позитивно вирішені.

Нині, коли проголошено незалежність України, і Визд. Декларацію прав національностей України, і Ви, і тим більше Парламент зовсім забули про народ Карпатського краю і про дані йому обіцянки. Адже, пане Президенте, під час Вашого передвиборного візиту в Закарпаття Ви пообіцяли народу, виборцям поспішно вирішити всіх цих проблем в найкоротші строки. Стенограму Вашого виступу ми бережемо, і часто її перечитуємо.

Крім питань Статусу краю, як Ви пам'ятаєте, виборці, які проголосували за Вас, обираючи Президентом України, просили вирішити питання відновлення історичної справедливості стосовно корінного населення краю — русинів, повернувши їм права народу і

національність — русин та реабілітувати інші народи, які потерпіли від сталінського геноциду. Але Вашого Указу на Заяву Обласної Ради з цього питання прийняти на сесії 6 березня 1992 р. так і не поступило до сьогодні.

Залишається невирішеним і питання спрощеного переходу кордонів жителів краю у зв'язку з необхідністю більш тісних контактів з родичами і членами сімей, які проживають в сусідніх державах, до цих пір не передано в народне господарство Підкарпатської РЛС, ряд інших екологічно-шкідливих військових об'єктів. Невирішення всіх перелічених питань сприяє постійному загостренню соціально-політичної обстановки в краї, викликає невдоволення народу, може призвести до непередбачених ситуацій.

Нашини повториний неодноразовими зверненнями до Вас та до Верховної Ради знехтувано, зустрічі з представниками Києва, яких Ви направляли в наш край, результатів не дали ніяких.

Хочемо сказати, що сила політичної волі і держави в цілому. П авторитет на міжнародному рівні, авторитет кожного політика і, особливо Президента, будуть вагомими лише тоді, коли в основі державотворчості буде прерогатива загальнолюдських цінностей, права і свободи кожної людини.

Трудолюбивий народ нашого краю зник чекати, але терпіння його, повірте, не безконечне. Тому, щоб не допустити ускладнення соціально-політичної ситуації в краї, ми ще раз звергаємося до Вас, Пане Президенте, і віримо, що всі наші болі, просяби і законні вимоги будуть почуті, знайдуть відповідну підтримку і негайне вирішення.

Най поможі Вам Бог у всіх Ваших добрих справах і починаннях!

Товариство подкарпатських русинів.

